Grafiska Museet

i Gamla Linköping

Tryckeri Museum

NYHETSBREV Nr 33 Juli 2026

Ansv utgivare: Hans-Erik Johansson

Ny utställning på museet invigd

Den 23 april invigdes en ny utställning i vår utställningshörna på museet. Denna gång heter utställningen ”Linköpings tryckerihistoria” och visar hur utvecklingen för tryckerier i Linköping har varit mellan åren 1635 till 1965.

Från endast ett enda tryckeri mellan 1635 till 1830, för att runt 1850 öka till tre stycken och sedan omkring 1960 ökat upp till 13 tryckerier.

Invigningstalare var Lars Petersson, som har varit tryckeriägare i Linköping, och hela hans tal kan ni läsa på nästa uppslag.

I samband med utställningen premiärvisades också två nya broschyrer som Grafiska Museet producerat och som kan fås kostnadsfritt. Den ena är en uppdaterad version om Linköpings tryckerihistoria och den andra visar alla tidningar med nyhetsinriktning som tryckts och utgivits i Linköping.

Då det var Nostalgi- och retromarknad denna dag i Gamla Linköping passade vi på att sälja lite kaster, trästil och böcker utanför museet. Monica Engblom höll i försäljningen.

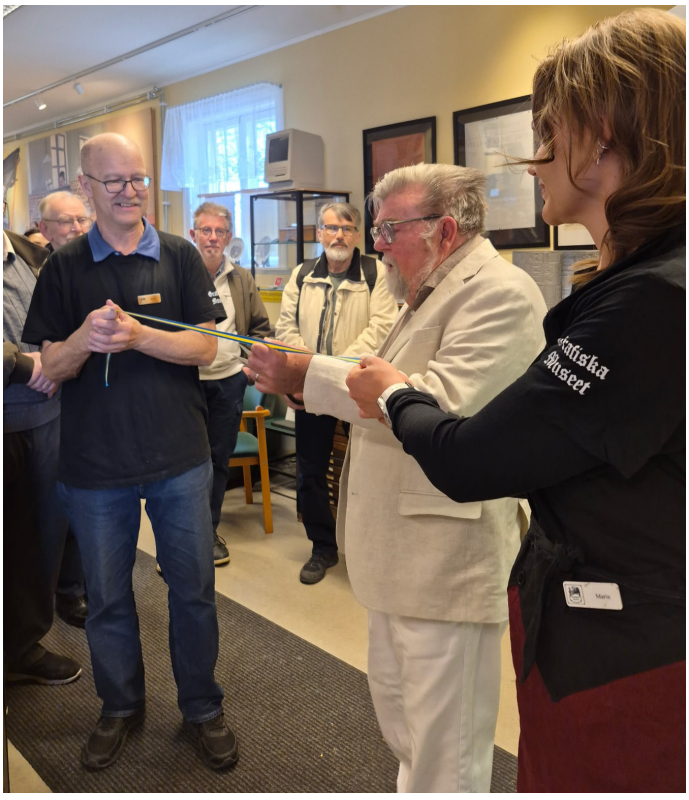

Här klipper invigningstalare Lars Petersson bandet och förklarar utställningen invigd. De som håller i bandet är utställningens ansvariga; Eric Gnnarsson och Maria Öhrling.

Invigningstalet till utställningen ”Linköpings

Här följer Lars Peterssons tal den 26 april när den nya utställningen ”Linköpings tryckerihistoria” invigdes:

Jag ska försöka berätta lite om tryckerierna under 50- och 60-talet

Vad fanns i Linköping vid den tiden?

Lite ur eget perspektiv, något minne.

Jag vet ju egentligen bara lite om hur branchen var under den här tiden! Jag var ung och på väg in som lärling. Det fanns som vi ser på utställningsskärmarna många tryckerier under det här decenniet! Vi ser vilka det var och var de fanns i staden, titta på de röda trådarna och identifiera platserna. Vi ser att det fanns ca 10-15 tryckerier vid den tiden.

Det fanns många duktiga och stolta yrkesmän i de olika delarna inom tryckeribranschen – sättare, tryckare och bokbindare – inom de olika företagen. Jag minns några vid namn från de olika tryckerierna (kanske en del av minnena är lite senare).

Det här ar den tid som var i starten av en ny utveckling, Vi stod vid den tiden inför Sveriges stora efterkrigsindustrialisering. Det är bara ca 70 år sedan och nu får vi tänka i ett historiskt perspektiv. När jag som 10-åring kom in i denna verklighet – med bly, papper och dofterna i tryckeriet – och till i dag har vi sett en utveckling som då skulle beskrivits som science fiction.

Naturligtvis var det här en stor och viktig tid för tryckerierna i Linköping och givetsvis även i hela Sverige. Vi hade som ni ser i utställningen en mängd tryckerier både stora och små, t ex Correns stora civiltryckeri. Östgöten hade ju också en sån del. Sen fanns det tryckerier på många platser i Linköping. Centraltryckeriet, Bergvalls, Vasa, Alltryck, Typotryck etc. Vi ser ju alla här på vår utställning.

Jag vill också nämna Langers Klicheanstalt som lite senare kom till Linköping och bidrog till verksamheterna. Det här var efterkrigstid och all industri och affärsverksamhet stod i full blom. Vi var ju förskonade från krigets fasor och slapp all återuppbyggnad. Europa ropade efter våra varor.

Det behövdes mycket tryckt material inför all produktion och försäljning, instruktionsböcker, broschyrer, information i tryckt form, reklam och annat som behövdes inom marknadsföringen. Även den lilla delen i tryckerierna som kallades accidenstryck, alltså brevpapper, fakturablanketter, etiketter, noteringsblock etc.

Duktigt folk som skulle utföra allt detta var ju grafikerna (der hette väl inte så då). Tryckerierna expanderade och anställde mycket folk, det var en branch som var arbetsintensiv.

Många deltog inom varje arbetsområde, sätteriet krävde noggranna medarbetare och det mesta skulle sättas för hand. Naturligvis fanns sättmaskiner på en del av tryckerierna men all ombrytning etc.

Tryckeridelen var den del där allt material skulle igenom i olika stora upplagor. Kanske skulle varje ark gå igen pressen en gång självklart, men en del upplagor skulle tryckas i två eller kanske tre färger, då tog det lite mera tid. Det kom ju också flerfärgspressar. De flesta tryckerierna hade också någon form av efterarbete, alltså bokbinderiet, som ofta var ett manuellt handarbete.

Lite om mina egna minnen och perspektiv!

1952-53 var den tid då jag fördes in i den grafiska branschen – eller som det hette – skulle bli tryckare. Min far Olle Pettersson, som senare skulle starta ett litet eget tryckeri, jobbade då som tryckare på det som kallades Tryckeribolaget, alltså Ltab. Som 9-10-åring fick jag förmånen att gå och hälsa på. Spännande för en liten kille att höra hur det lät om maskinerna där uppe på andra våningen.

Man hade i gamla lasarettet på Hospitalsgränd baxat upp tryckpressar på andra våningen. (Lite märkligt). På första våningen en stor arkpress, vill minnas att det var en stor arkrotation. Sätteriet var också på första våningen. Kanske låter det lite konstigt att få upp maskinerna på övervåning och sätteriet på nedre. Däruppe fanns en vinge, alltså Heidelbergare, där fanns likaså en Miele vertikal. Tror också att det fanns någon äldre digel. Jag kände att det var en bra och spännande plats att vara på.

När chefen kom och frågade om jag ville prova att trycka i handpressen som stod där, kunde jag nog inte ana att det var starten på mitt yrkesliv. 1956 startade fader Olle sitt tryckeri. Jag gick i skolan till -58, var lite springpojke (flakmoppe på Östgöta papper) nått år innan tryckeriet tog min tid. Typotryck hade som inriktning under den första tiden familjetryck. Tänk er att om det skulle vara ett bröllop

tryckerihistoria”

eller en bättre middag så kom man till oss för att trycka inbjudningkort kanske också tackkort efteråt. Eller så beställdes det genom de handlare som fanns i Linköping. (I dag sitter väl de flesta och knåpar ihop något på hemmadatorn!)

Vi hade avtal med alla bok- och papperhandlare i Linköping. Under våren så var det konfirmationsminnen som var den stora produkten. Som ni ser däruppe på regalen är det den handdigel på vilken jag tryckte korten till nästan alla ungdomar i Linköping med omnejd. Kanske till någon av er som är här nu?

Den lilla handdigeln har också en särskild historia. Köptes av min far 1953 som en liten början för sitt tryckeri. Apoteket Vasen var maskinens hemvist då, där trycktes det påsar och små kuvert för apotekets pulver och tabletter. Ett par lådor med stilar och div lågmaterial följde med, men finns inte längre kvar.

Det var lite personliga minnen, man hinner tänka mycket när det ska skrivas.

50-60-talet var nog ett av de stora vägskälen i branchen, de stora företagen Kodak, IBM, 3M och en del andra var riktigt på gång när offsettekniken började slå igenom i grafiska branchen. Många av våra tryckerier var med på tåget då och lät sig förkovras i den tekniken. Det blev en snabb marsch mot en ny period inom tryckerierna, snart därefter så kom det som i dag är en helt ny teknik, datoriseringen. Jag undrar vad vår store förfader hade tyckt om det? Förmodligen som den nydanare han var hade han nog hängt på, eller vad hade han tyckt?

Jag har hållit mej till en ca 70-årsperiod inom den grafiska branschen. Så mycket otroligt har ju hänt och jag vet inte vad man ska tycka om det. Jag vet i alla fall vad jag tycker om att denna utställning kommit till stånd. Jag gratulerar Grafiska Museet till detta och önskar er lycka till med flera kommande spännande utställningar och naturligtvis ett stort tack till Eric och Maria som jobbat med detta!

Tack för att jag fick komma hit i dag!

En del av publiken som var på plats under talet.

Studiebesök i maj

En grupp från nätverket Inner Wheel besökte oss den 6 maj. Det var 35 damer som efter en middag på Wärdshuet kom till oss för ett studiebesök.

Det var ett större antal än vad vi brukar ta emot på en gång, men det fungerade detta också. De var mycket nöjda med besöket där vi visade alla våra maskiner samt berättade om Gutenberg och visade hur man gör handgjort papper.

Dessutom fick den som ville trycka en servett.

Gesäll under våren

Sanna Björklund läser grafiska design och kommunikation på universitet och i utbildningen skall det ingå praktik.

Sanna har under april och maj utfört sin praktik på Grafiska Museet som var 30 dagar under dessa månader.

Hon har varit mycket intresserad och föreningens styrelse beslutade att ge henne ett stipendium på 500 kr för tiden hon har varit på Grafiska Museet.

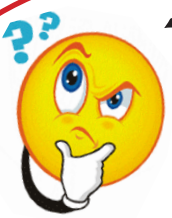

Vad betyder ordet?

Här presenterar vi ett ord med typografisk anknytning som kanske inte alla känner till vad det betyder.

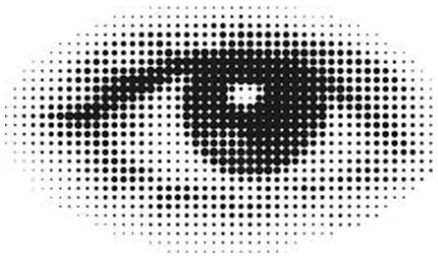

Raster

Det punktmönster som skapas i halvtonsbilder (fotografier) för att återge de olika gråtonerna i tryck.

Välbesökt årsmöte i maj med föredrag

Den 26 maj höll Grafiska Muséet årsmöte i Kapellet, Gamla Linköping. Mötet inleddes med att Joakim ”Jocke” Johansson höll ett föredrag om ”Gamla sanningar ändras”. Digitalisering och ny teknik har gjort det möjligt att placera husen på andra platser i Linköping än vad tidigare varit känt. Den entusiastiske föreläsaren gav åhörarna ett flertal intressanta exempel på hus som nu fått en ny historiebeskrivning.

Ordförande Hans-Erik Johansson inledde årsmötet med att beskriva föregående verksamhetsår. Det ekonomiska perspektivet och försäljningssiffrorna är bra. Kommunen har uppmärksammat muséet på ett fortsatt fint sätt.

Årsmötet blev en odramatisk händelse. Valberedningen föreslog omval på samtliga platser i styrelsen och revisor. Så blev också beslutet. Hans Larsson valdes in som ny valberedare. Han ersätter den mångårige kämpen Lars-Öje Johansson på posten.

Revisorerna beskrev föreningen som välskött och förordade ansvarsfrihet för styrelsen som också blev beslutet.

Efter mötet intogs det räksmörgås och dryck på Wärdshuset.

Joakim”Jocke” Johansson höll ett intressant föredrag.